

"Nereden" gelirse gelsin, ister bize uzak ve karşı milletlerden gelsin, gerçeğin güzelliğini benimsemekten ve ona sahip olmaktan utanmamalıyız. Çünkü gerçeği arayan için ondan daha değerli bir şey yoktur."

— El Kindi

Erdemin Işığı

NOT Daha çok din ve ahlak felsefesi üzerine yoğunlaşacak olduğum denememin ilerleyen bölümlerinde çeşitli filozoflardan bahsedecek ve günümüz dünyasına sosyolojik yaklaşımlarla ayna tutacağım.

Yazıma Hz. Muhammed'in (s.a.v.) meşhur hadisi ile başlamak istiyorum. "İlim Çin'de dahi olsa talep ediniz." Bu güzel söz sadece İslam dünyasının değil tüm dünyanın hayat felsefesi olmalıdır. Çünkü ilim ve hakikat arayışı renk, ırk, ideoloji ayrımı gözetmez. Her insan varoluşunu anlamlandırmak, aslolanı, gerçeğe ulaşmak ister. Ve bu hisler doğrultusunda insanlar her dönemde çeşitli argümanlar ortaya atmıştır. Biz bu fikir adamlarının ideoloji veya ırklarıyla uyumadığımızı bahane ederek ortaya attıkları görüşlere ön yargıyla yaklaşıp göz ardı edemeyiz. Dini veya ideolojik görüşlerimizle uyusan bir insanın büsbütün haklı olduğunu iddia edemeyeceğimiz gibi sahip olduğumuz hayat görüşünü benimsememiş olan insanların da büsbütün haksız olduklarını, yanlış olduklarını iddia edemeyiz. Sokrates der ki "Dünyada iyi olan tek bir şey vardır, bilmek; ve bir tek kötü şey vardır, cehalet." Biz ön yargılarımızdan sıyrılarak her görüşü öğrenmeli ve içinde barındırdığı felsefi alt yapıyı anlamaya çalışmalıyız. Batının Averroes olarak tanıdığı büyük İslam düşünürü İbn-i Rüşd'e göre "Kendi dininin kural ve gerekliliklerini bilmek kadar, başka din ve ideolojileri de bilmek farzdır."

Şimdi ortaya atmış olduğum tezi çeşitli filozoflar yardımıyla örnekledirerek temellendireceğim.

Tanrının varlığı, dünyaya etkisi, kader gibi mevzular insanlık tarihi boyunca sorgulanıp tartışılmıştır. Bana göre olması gereken de budur. insanın emek vermeden sahip olduğu inanca, düşünüp aklederek elde edilmiş bir inancın daha zayıftır. Çünkü inanca kişi tarafından içselleştirilse asıl anlamına ulaşır.

Aziz Augustinus ile başlamak istiyorum. Augustinus hristiyan bir din adamıydı. Ama Kötülük Problemi olarak bildiğimiz sorun kafasını kurcalıyordu. Neden dünyada bu kadar kötülük vardı, mutlak iyi olarak nitelendirilen tanrı neden bu kötülüklere müdahale etmiyordu? Bu soru çoğu insanın aklından geçmiştir. Augustinus gibi başka filozoflarda bu konuda düşünmüş, hatta tartışmışlardır. Leibniz ile Voltaire Kötülük Problemi hakkında birbirlerini söyle eleştirmişlerdi. Leibniz kötülük problemini farklı bir mercekten baktığımız takdirde anlayabileceğimizi savundu. Yeter - Sebep ilkesi diye bildiğimiz ilkeye dayanarak her şeyin mantıklı bir açıklaması olduğunu, Tanrının böyle bir dünya yaratmasının sebebinin bu dünyanın olabilecek en mükemmel dünya olmasına bağladı. Kötülüğün olmadığını iddia etmiyordu, varolan kötülüğün mükemmel düzen için en ideal düzeyde olduğunu iddia ediyordu. Voltaire ise Leibniz'in bu görüşlerini eleştirmek adına "Candide" isimli bir roman yazdı. Candide adında bir genç ile hocası Pangloss'un başından geçenlerin anlatıldığı bu romanda Pangloss Leibniz'in bir temsilidir aslında. Başlarına gelen her türlü belaya iyimserlik ile yaklaşır ve bu fikrinden hiç dönmez. Voltaire Leibniz ile alay edercesine yaşanan kötülükleri uçarı örneklerle sürdürür. (Voltaire'in bu kötümserliğinin arkasında ömründe büyük bir iz bırakan ve Tanrıya ilişkin inancının sarsılmasına neden olan büyük Lizbon yangını yatar.)

(Konudan uzaklaşıp gereksiz detaylara girdiğim düşünülebilir. Ancak bilincle şekilde kitabın içeriği ve Voltaire'in eleştirisini anlatmanın daha açıklayıcı olacağına ve ana fikri daha iyi verebileceğime inandığım için konuyu açma gereği duydum.)

Kötülük problemi hususunda Leibniz'e katılıyorum. Evet dünyada çok fazla kötülük yaşanıyor. Ama bizim gözümüzle bakınca. Eğer Tanrının görüşüne bir an için sahip olsaydık, büyük resmi görebilsek idik kusursuz işleyişi farkedebilirdik. Bu sorunun temel hatası bizim bir yere takılıp, ayrıntıda kaybolmamız. Büyük resme bakabilirsek kötülükün altında iyiyeye hizmet ettiğini anlarız. Bilimsel bir örnekle görüşümü desteklemek istiyorum. Hepimiz zaman zaman kabuslar görür ve bundan dolayı büyük bir korku yaşarız. Hatta bazen öyle kabuslar görürüz ki deyimi yerindeyse ölüp dirilliriz. Ancak bu kabuslar iyi bir amaca hizmet eder. Beynimizdeki kimyasal işleyişi düzenleyerek stres seviyemizi dengeler. Kısacası olay gözleri acı büyük resme bakabilmek.

Boethius'a geseelim. Onun sorgulayıp durduğu soru ise "Secimlerin bir yanlısına olup olmaması." Hani Spinoza'nın bir sözü vardır ya "Havaya atılan bir taş eğer düşünebilseydi kendi isteği ile düştüğünü sanırdı." diye Boethius'ta bu sorun hakkında düşünmüş, Tanrı yaptığım ve yapacak olduğum tüm eylemleri biliyorsa secimlerimde özgür müyüm? Soru kadar güzel bir de yanıt bulmuş. Ve hatanın Tanrı ile kendisini aynı zaman kavramı içerisinde düşünmesine bağlamış. Ve şöyle eklemiş: "Eğer Tanrı secimlerime müdahale etseydi ben Tanrının ipini oynattığı bir kukladan farksız olurdu."

Diyojen'e de değinmek istiyorum. Diyojen sade bir yaşamı kendine felsefe edinen bir filozoftu. insanın çok seye sahip olduğunda değil, az seye ihtiyas duyduğunda mutlu olabileceğini, tutkularımızın kölesi değil efendisi olmamız gerektiğini anlattı. Günümüzün minimalizmine çok benziyor değil mi?

Aziz Anselmus "Ontolojik Argüman" adını verdiği bir akıl yürütme ile Tanrının varlığını kanıtladı. Ona göre "Tanrı her şeyin nedensiz nedeniydi." Bu da islam felsefesine çok benzemiyor mu?

Son olarak Platon'un ünlü mağara alegorisine değinmek istiyorum. Bana göre hepimiz mağaranın içinde yaşayanlarız. Öğrendikçe, düşündükçe hakikate biraz daha yaklaşıyoruz. Her geçen gün üzerine eklemeler yaparak varoluşumuzu anlamlandırıyoruz. Mağara benzetmesinin sosyolojik boyutunu düşünürsek mağara, zincirler bizi sınırlandıran toplum ve toplumun değerleri, töreleridir. Biz bu zincirleri kırarak hakikate ulaşırız. Ama toplumu bir arada tutan değerleri hiçe saymaktan bahsetmiyorum. Toplumdaki kalıp yargıları yıkmaktan bahsediyorum. Ön yargılı olmamak, anlayışla, hoşgörü ile yaklaşmak mesela. Bu yazının yazılıs amacı toplumdaki kalıp yargıları biraz olsun dağıtabilmektir. Felsefenin Batının yoldan sapmış olduğunu, en iyisini hep bizim bildiğimizi sanarlara bir sitemdir. Evet Batı genel anlamda kötülükler zulümler yaptı. Ama bunun yüzünden ona sırtımızı çevirmek büyük bir hata. Yazımda farklı inanca ve ideolojilere sahip filozoflara yer verdim. Çünkü görüşlerinde hakikati barındırıyorlardı. Felsefe öznel bir düşünüş olsa da sorunlarımız evrensel, hepimiz bir anlam arayışı içindeyiz. Ve bu arayışımıza cevap veren her görüşü benimsememiz gerekir. Bu görüş nereden gelirse gelsin utanmamalıyız. iyiliği yayıp kötülükten alıkoymalıyız. Çünkü hayattaki en değerli şey budur.